

Bir Aykırı Yerel Katılım Örneği Olarak Küf Project

Abdullah AYDIN*
Mine MAVİLİ**
Büşra Nur ÇAĞIN***

ÖZ

Yerel katılım, günümüz demokrasisi için vazgeçilmezdir. Bu bağlamda yerel katılım etkinlikleri, demokrasi için geçerlilik kazanması adına önem taşımaktadır. Bu çerçevede yerel katılım ile kurulan iletişim ağları demokrasiyi beslemektedir. Son dönemde iletişim teknolojilerinde kaydedilen ilerlemeler, çok çeşitli yöntem ve tekniklerinin ortaya çıkmasına neden olurken, bu doğrultuda yerel katılım yöntemleri de çeşitlenmiştir. Yerel katılım, formal ve informal biçimlerde gerçekleşirken kamuoyunun dikkatini çekmek üzere aykırı yöntemler de belirmiştir. Yerel katılım bağlamında informal kapsamda değerlendirilen aykırı yöntemler temelde ilgi oluşturmaya dönük, çoğunlukla yeni iletişim teknolojilerinden yararlanan gündem ve kamuoyu oluşturma çerçevesindeki eylem biçimlerini kapsamaktadır. Çalışma kapsamında aykırı yöntemlere örnek teşkil eden "KÜF Project" konu edilmektedir. Çalışmanın temel amacı Türkiye'de aykırı bir yerel katılım yolu olan KÜF Project başlığı altında yapılan eylemlerin yerel katılım ilişkisine yönelik bir betimleme sunmaktır. Bu çerçevede ulusal ve uluslararası örnekleri de merkeze alarak literatür taramasından hareketle yerli ve yabancı kaynaklar, gazete haberleri ve video içeriklerinden faydalanılmıştır. Nitekim KÜF Project, benzeri dünya örnekleri olan bağlantısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde KÜF Project etkinliklerinin bir direniş ve farkındalık göstergesi olarak konumlandığı ve otoritenin sınırlarını zorlayarak toplumun dikkatini çekecek eylemlerle kamuoyu oluşturma çabası taşıdığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Katılım, Yerel Demokrasi, Aykırı Katılım Yolları, KÜF Project.

"Küf Project" as an Example of Anomalous Local Participation

ABSTRACT

Local participation is indispensable for today's democracy. In this context, local participation activities are important for the validity of democracy. In this context, communication activities established within the framework of local participation activities feed democracy. While the recent advances in communication technologies have led to the emergence of a wide variety of communication methods and techniques, local participation activities have also diversified in this direction. While local participation events took place in formal and informal forms, contradictory methods emerged to attract the attention of the public. In the context of local participation activities, outlier methods that are evaluated in an informal context basically cover the forms of action aimed at generating interest, mostly using new communication technologies, within the framework of agenda and public opinion formation. Within the scope of the study, "KÜF Project" activities, which set an example for contrary methods, are discussed. The main purpose of the study is to present a description of the relationship between the activities of the KÜF Project, which is an unconventional way of local participation in Turkey, with local participation. In this context, domestic and foreign sources, newspaper news and video contents were used based on the literature review by taking national and international examples into the center. As a matter of fact, the connection of the KÜF Project with similar world examples has been tried to be revealed. Within the framework of the findings obtained from the research, it shows that the activities of the KÜF Project are positioned as an indicator of resistance and awareness, and they strive to create public opinion with actions that will attract the attention of the society by pushing the limits of authority.

Keywords: Local Participation, Local Democracy, Anomalous Ways of Participation, KÜF Project.

* **Corresponding Author/Sorumlu Yazar,** Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/Niğde Ömer Halisdemir University, abdullahaydin01@hotmail.com

** Yüksek Lisans Öğrencisi/Grad.Stud., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/Niğde Ömer Halisdemir University, mine.mavili66@gmail.com

*** Yüksek Lisans Öğrencisi/Grad.Stud., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/Niğde Ömer Halisdemir University, busracagn1@gmail.com

Makale Gönderim ve Kabul Tarihleri/Article Submission and Acceptance Dates: 14.08.2023-05.11.2023

Citation/Atf: Aydın, A., Mavili, M., Çağın, B. N. (2023). Bir aykırı yerel katılım örneği olarak küf project. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 52, 109-125. <https://doi.org/10.52642/susbed.1342836>

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

1. Giriş

“Yerel yönetimler demokrasinin beşiğidir” ifadesi, yerel yönetimlerin ilk ortaya çıktığı süreçteki toplumca talep edilen ve/veya topluma arz edilen ile doğrudan alakalı değildir. Ancak günümüzde yerel yönetimlerin birçok varlık sebebinin yanında bir tanesi de demokrasinin yaşatılması ve pratize edilmesi olduğu aşikârdır. Bu bağlamda yerel siyaset ve dolayısıyla yerel katılım kavramlarının işleyiş süreçleri ve farklı vesilelerle getirmiş oldukları yenilikler önem arz etmektedir. Bunun yanında teknolojiye yaşanan gelişmelere paralel olarak bilgi iletişim yöntemlerinin farklılaşması birey ve grupların topluma ve yönetime ulaşma yol ve imkânlarını arttırmıştır. Bu sayede birey ve grupların toplum ve yönetime daha da yakın olduğu bir durum ortaya çıkmıştır. Öyle ki artık bir mail veya tweetle istenilen yere istenildiği zaman ulaşılabilen ve bunu hiçbir kısıtlama olmaksızın yapabilmektedir. Elde edilen bu yeni imkân ve yollar elbette birey ve grupların eylemsel refleksini de değiştirmiştir. Zira artık bir konuda sonuç almanın yolu o konunun görünürlüğünün farklı iletişim taktikleriyle artırılmasından geçmektedir. Nitekim özellikle son dönem dünyada ve Türkiye’de gündemi işgal etmiş eylemlerin söz konusu görünürlük ve toplumun ilgisini o noktaya çekici bir hüviyet taşıdığı görülmektedir.

Nesnelerin interneti (IoT), yapay zekâ (AI), robotik lojistik çözümler (taşımacı robotlar, konveyörler gibi), endüstriyel robotlar, makineler arası iletişim (M2M), akıllı mobil cihazlar, 3D yazıcılar, kameralar, sensörler, yarı iletkenler, blokzincir, endüstriyel üreticilere yönelik yazılım programları ve sistemler ile uçahta hesaplama (edge computing) ve bulut bilişim gibi ileri teknolojik araçlar (Yılmaz ve Meccek, 2021:121) ile kentsel yaşam daha dijital bir unsur haline gelerek siyasal katılımın boyutlarını ve etki değerini genişletmiştir (Seçkiner-Bingöl, 2021).

Bu bağlamda çalışmanın ana ekseninin oluşturan yerel katılım örnekleri içinde Türkiye özelinde ve hatta dünyada aykırı bir yer tutan “KÜF Project” demokrasinin sınırlarını zorlayan bir konuma sahiptir. Çalışmada da literatür taraması ile beraber karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır. Türkiye özelinde gerçekleşen bu eylemler bütünü, esinlendiği dünya örnekleri ile olan benzerlikleri veya farklılıklarının ele alınması önem arz etmektedir. Nitekim bir eylemler bütünü olarak KÜF Project’in bir yerel katılım yöntemi mi sorusu çalışmanın ana sorunsalını oluşturmaktadır. Soruya cevap aramak için ilk olarak siyasal katılım kavramı üzerine kısa bir değerlendirme yapılmıştır, ardından, yerel katılım kavramı üzerinde durulmuştur. Akabinde yeni yerel katılım yöntemleri ele alınmıştır. Bir takım farklı yeni yerel katılım örnekleri anlatıldıktan sonra Türkiye için farklı bir deneyim olan KÜF Project üzerinde durulmuştur. Sonuç ve değerlendirme kısmı ile de KÜF Project ve diğer örnekler katılım kavramı bağlamında karşılaştırılmıştır. Ayrıca KÜF Project’i özgün kılan başlıklar üzerinde durulmuştur. .

2. Siyasal Katılım Kavramı Üzerine Kısa Bir Değerlendirme

Bugünün dünyasının başat siyasal rejimi olan demokrasi için en kritik kavramların başında siyasal katılım gelmektedir. Siyasal katılım kavramının bu kadar ön plana çıkmasının birçok farklı nedeni vardır (Aydın, 2019b). Zira toplumu oluşturan bireylerin kendileriyle ilgili konularda toplumsal düzene etki etmek amacıyla farklı roller üstlenmesi gayet normal bir durumdur. Siyasal hayatta da bireyler yönetime etki edebilmek amacıyla farklı roller üstlenmektedir. Seçimlere katılmak, yönetimi etkileyebilecek yasal çıkar gruplarına katılmak gibi aktif roller üstlenerek siyasal hayatta etkili olmaktadır. Bireylerin davranışları ile ortaya çıkan eylemler siyasetin işleyişini etkilemektedir. Bireyler siyasal katılım ile siyasal yöneticilerin belirlenmesinde etkili rol oynamakta aynı zamanda siyasal yöneticilerin kararlarını da eylem ve davranışlarla etkileyebilmektedir.

Katılma fiili, belirli bir olgu ya da olay karşısında gösterilen duruşları, yaklaşımları, tercihleri, tepkileri, eylemleri ve eğilimleri kapsamaktadır. Çok yönlü ve türde bir eylem olmasına karşın, kamu yönetimi alanındaki karşılığı “*siyasal katılım*” olarak ifade edilmektedir. Siyasal katılım başta yerel ve ulusal olmak üzere her düzeyde ve boyutta hayata geçirilebilme olanağını ortaya koymaktadır (Meccek ve Yılmaz, 2021). Katılım, demokrasi kültürünün bir gereğidir. Bu sebeple güçlü bir katılım, güçlü ve etkin bir katılımcı demokrasiyi ortaya koyacaktır. Katılımcı demokrasi, halkın seçimler yani oy kullanma dışında da karar alma süreçlerine katılımını esas alır. Katılım olgusunun özünde, demokrasinin gereği olan “*kisilerin kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesine*” olanak sağlayan bir sistem bulunmaktadır. Buradan hareketle siyasal katılım, demokrasinin hayat olması için ihtiyaç duyulan bir eylemdir. Siyasal katılma, demokratik bir

yönetim anlayışını tesis etmenin ve devam ettirmenin temel ilkesi, genel amacı ve yöntemidir (Mecek, 2018).

Demokrasinin ana belirleyicilerinden biri olan siyasal katılım kavramı, örgütlü veya örgütsüz yönetilenlerin siyasal karar süreçlerinde aktif veya pasif bir şekilde yer alabilmesi ve bu kararların oluşumunu etkileyebilmesi şeklinde anlaşılabilir (Taş & Çiçek, 2017). Siyasal katılım ile yönetilenler yönetime katılmaktadır, yönetilen kesimin yöneticilerini seçme ve onları yönlendirme konusunda söz hakkına sahip olmuş ve demokrasi bilincinin oluşmasında ve gelişmesinde etkili olmuştur. Siyasal katılım önemli belirleyicisi demokrasi katılımının sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Bireylerin siyasal katılımı demokrasinin gelişmesinde etkili olurken, demokrasi düzeyi de siyasal katılımın boyutunu belirlemektedir. Böylece birbirini etkileyerek ilerleyen bir süreç ortaya çıkmaktadır (Eriş ve Akıncı, 2019). Siyasal katılım ile bireyler siyasal sistemi etkilediği gibi ondan da etkilenmektedir yani iki taraf arasında bir etkileşim söz konusudur. Halkın seçimiyle kurulan hükümetin başarılı ya da başarısız oluşu bireylerin davranışlarını da etkilemektedir. Siyasal katılım aynı zamanda ülkenin menfaatleri, bireysel menfaatlerden ve dini inanışlarda da etkilenmektedir. Bireylerin beklentileri ile siyasal gelişmelerin ters düşmesi bireylerin davranışlarının şekillenmesinde etkili olmaktadır. Beklentiler çerçevesinde talepler ya da siyasal sistemin işleyişini ilişkin tepkiler siyasal katılım olarak değerlendirilmiştir (Büyüksunmuş, 2013).

Siyasal gücün bütünüyle merkezde toplanmış olması çoğulcu bir demokraside uygun görülmediği gibi siyasal mekanizmanın çoğulculuğunun sağlanmasının en pratik yolu gücün paylaşılmasıdır. Yerelde yaşayanların kendi yönetim organları eli ile tercihte bulunması demokrasi açısından önem arz etmektedir (Yılmaz & Telsaç, 2021). Bu noktada siyasal katılımın en önemli şekli oy hakkını kullanmaktır. Elbette siyasal katılım sadece bu dar manasında kalmaz. Bunun yanında parti, sivil toplum ve derneklere üyelik, miting, protesto, parti rozeti taşıma ve imza kampanyasına katılma gibi durumlarda siyasal katılımı etkileyen durumlar ve siyasal katılım örnekleri olarak sayılmaktadır. Bahsi geçen yol ve yöntemler her ülke, bölge ve kent için farklılık arz etmesi normal bir durumdur (Belli & Aydın, 2012). Aynı zamanda bir birey bile siyasi karar merkezlerini etkileyebiliyorsa bu da siyasal katılım olarak görülmektedir. Bireylerin siyasal davranışları farklılık göstermektedir. Bazıları siyasi görüşlerini açıklamak istemezken bazıları ise görüşünü açıklamakla birlikte diğer bireyleri de etkilemek ister. Kimilerine göre gündemdeki siyasal olayları tartışmak anlamsızken kimilerine göre gündemi tartışıp insanları bilinçlendirmek gerekli görülmektedir. Siyasal katılımın boyutu toplum içinde bireylerin davranışlara göre farklılık göstermektedir (Büyüksunmuş, 2013). Siyasal katılım kavramı bazı etkenlerden dolayı tek bir tanıma sahip olamamış, birçok tanıma yapılmıştır. Bir tanıma göre siyasal davranışlara ek olarak tutumlardan da bahsedilmiş, diğer bir tanımda ise sadece hukuka uygun düşen davranışlar siyasal katılım tanımında yer almıştır. Farklı bir tanımda ise başkaları tarafından yönlendirilen siyasal davranışlar siyasal katılım olarak görülürken diğer bir tanımda ise bireyin isteği dışında gerçekleştirdiği eylemler siyasal katılım olarak görülmemiştir (Eriş & Akıncı, 2019). İçerik olarak farklı tanımlara yer verilse de aslında karar alma süreçlerinde etkili olma, tüm tanımların ortak noktası olarak görülmüştür. Yapılan tanımların bazılarında seçimler ve oy verme durumuna, bazı tanımlarda ise kişilerin tutum ve eylemleri noktasında siyasal katılımda vurgu yapılmıştır (Atabey & Hasta, 2018).

Siyasal katılım kavramına yönelik farklı gruplara ayrılan tanımlara bakıldığında; İlk olarak davranış türü yaklaşımına göre Ersin Kalaycıoğlu, “kişinin otonom olarak yaptığı tercihler ve verdiği kararlar sonucunda siyasal karar mercilerine gelecek olanları veya bu mevkileri ellerinde bulunduranları etkilemek üzere yaptıkları eylem ve faaliyetler” şeklinde tanımlamıştır. Yani davranışların illegal olmasının önemi yoktur ve hedefe yönelik yapılan faaliyetler siyasal katılım olarak değerlendirilmiştir. Siyasal katılım kavramını siyasal karar mercilerini etkilemeye yönelik davranışlar olarak değerlendiren farklı bir tanıma ise Özbudun yapmıştır. O, “merkezi ve yöresel devlet organlarının personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınca tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı, başarılı ve başarısız eylemlere girişmeleri” şeklinde bir tanım yapmıştır. Yine bu tanıma göre legal ya da illegal davranışlara bakılmaksızın bütün faaliyetler siyasal katılım olarak değerlendirilmiştir. Farklı bir tanıma göre ise bireylerin davranışlarının yanı sıra onların yönelimleri de siyasal katılım içerisinde değerlendirilmiştir. Bu yönde yapılan tanımlardan biri olarak Münci Kapanı'nın görüşüne bakıldığında “siyasal katılıma toplum üyesi kişilerin siyasal sistem karşısında durumlarını tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır.

Katılma basit bir meraktan yoğun bir eylem kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsar” şeklinde bir tanım yapmıştır. Burada bireylerin siyasal tutumlarının da siyasal katılım sayılabileceğinden bahsedilmiştir (Akıncı, 2014).

Siyasal katılımı etkileyen bazı sosyal faktörler söz konusudur. Bunlar; cinsiyet, yaş, eğitim ve yerleşim birimi olarak sıralanmıştır. İlk olarak yaş faktörüne bakıldığında yaşlı insanların genelde siyasete katılımı düşük olduğu gözlemlenmiştir. Orta yaş grubundaki insanlar mitingler, yürüyüşlere, parti teşkilat üyeliği gibi durumlarda daha etkin rol oynadıkları tespit edilmiştir. İkinci olarak gelir seviyesinin yüksek olması siyasal katılımı artırmaktadır. Bu durumun böyle olmasında geliri yüksek olan bireylerin imkânlardan daha fazla yararlanması, kitle iletişim araçlarına ulaşılmasının daha kolay olması gibi faktörler etkili olmaktadır. Cinsiyet açısından bakıldığında kadınlara ev içi rollerin çok fazla yüklenmesiyle siyasal hayattan uzak kalmasına neden olmuş ve erkeklere kıyasla siyasal katılım oranları daha düşüktür. Eğitim faktöründe ise eğitim seviyesinin yüksek olan bireylerin siyasete ilgisi daha fazla olmakta ve siyasal eylem açısından aktif rol oynamaktadırlar. Siyasal katılıma etki eden diğer bir faktör ise yerleşim birimleridir. Küçük yerleşim yerlerinde eğitim seviyesinin düşük, ekonomik durumun kötü olması ve kitle iletişim araçlarına ulaşımın zorluğu gibi etkenlerle siyasal katılım oranı büyük yerleşim yerlerine kıyasla daha düşüktür (Büyüktosunoğlu, 2013). Siyasal katılımı etkileyen önemli bir faktör de sivil toplum kuruluşlarıdır. Halkın yönetime katılma ve yönetimi daha fazla etkileme arzusunun artmasıyla gelişen sivil toplum kuruluşları toplum yararına çalışıp, kâr amacı gütmeyen, çoğulculuk anlayışını ve katılımcılığı geliştiren bir yapı olmuştur. Siyasal mekanizmanın kararları karşısında önemli bir baskı ögesi olarak öne çıkmaktadır. Genel anlamda bireylerin isteklerini bir baskı gücü olarak devlete yansıtan sivil toplum kuruluşları devletin karar ve eylemlerinin denetlenmesi konusunda etkili olmakta aynı zamanda katılımcılık ve sorumluluk bilincini artırmaktadır (Aslan & Kaya, 2004). Son olarak siyasal katılım biçimlerine bakıldığında geleneksel ve geleneksel olmayan şeklinde bir ayırım yapılmıştır. Geleneksel katılım biçimleri genellikle seçime yönelik eylemleri kapsadığı görülmektedir. Buna ek olarak siyasi tartışmalara katılmak, yasal çıkar gruplarına ve hükümet dışı örgütlere katılmak da geleneksel katılım biçiminden sayılmıştır. Geleneksel olmayan katılım biçimleri ise yasadışı ve şiddet içeren eylemler olarak tanımlanmıştır. Bunlara örnek olarak; boykot, resmi olmayan grevler, işgal ve hasar verme gibi eylemler sıralanmıştır (Kaya, 2004).

3. Yerel Katılım Kavramı Üzerine Genel Bir Bakış

Siyasal katılım kavramının yalnız siyasal sistemle veya merkezle ilgili bir konu olduğu düşünülmeye başlanmıştır. Siyasal katılım kavramı hem toplumsal ve bireysel hem de yerelle ilgili bir konudur. Nitekim günümüzde yerel katılım demokrasinin temeli olarak adlandırılmaktadır. Bu durumun temelinde ise yerel yönetimlere halkın siyasi ve yönetsel açılardan yönetime çok daha canlı ve etkin bir şekilde katılımının gerekliliğidir (Yılmaz & Telsaç, 2021; Belli & Aydın, 2016). Dünyada teknolojinin gelişmesiyle birlikte ülkelerde büyük dönüşümler yaşanmıştır. Bu dönüşümler ülkelerin yönetim anlayışlarına da yansımaktadır. Günümüz dünyasındaki hızlı dönüşümün izlerini kamu yönetiminde de görmek mümkündür (Tunç vd., 2018; Eren & Aydın, 2014; Türkmenoğlu, 2019; Türkmenoğlu ve Satır, 2020). Geleneksel kamu yönetimi anlayışı katılımın yüksek olduğu, vatandaş odaklı, şeffaf ve denetleme imkânının olduğu bir yönetim anlayışına evrilmiştir (Maruf ve Gündoğmuş, 2021). Bireylerin yönetime katılımı pasif katılımdan sıyrılıp aktif katılıma dönüşmüştür. Yerel katılımla hedeflenen karar alma süreçlerine halkın katılımının sağlanmasıdır (Akıncı, 2019; Erdoğan, 2019). Yerelleşme düşüncesiyle, katılımcılık demokrasinin önem kazanmasıyla ve yerel demokrasi kavramıyla ivme kazanan yerel katılım kavramı ise belli bir mekânda yaşayan bireylerin, kendi yöneticilerini seçmesi ve yöneticilerin kararlarını etkilemesi aynı zamanda kararlara katılması olarak tanımlanmıştır (Yaman ve Küçükşen, 2018; Seçkinler-Bingöl, 2021). Uluslararası metinlerde yerel katılımın önemi ve yerel demokrasinin gelişmesine katkı yaptığı vurgulanmıştır. Yerel demokrasinin ilkelerinin belirlendiği “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı”nda yurttaşların kamusal katılma hakkının, demokrasinin bir ilkesi olduğu belirtilmiş aynı zamanda yerel yönetimlerin demokrasinin temelinde yer aldığı vurgulanmıştır (Önder, 2013). Çoğulcu ve katılımcılık demokrasinin bir gereği olarak yerel işlere katılım, hem halkın yönetime katılmasını hem de yönetimin denetlenmesini sağlamaktadır. Halkın katılımını sağlamak amacıyla çeşitli uygulamalar yapılmıştır. Bu uygulamalar siyasal, sosyal, toplumsal ve ekonomik etkenlerin farklı olması nedeniyle ülkelerde benzerlik

göstermemektedir. Yerel sistemlerde halkın katılımının sağlandığı; kent planlaması, halk oylaması, çevre koruma ve kentsel toplumsal hareketler gibi durumlarda kentsel katılıma fazlasıyla ihtiyaç duyulmuştur. Hem Türkiye’de hem de farklı ülkelerde bu çeşit uygulamalar yapılmaktadır (Geray, 2005). Kamu yöneticileri toplumsal hayatta üstlendiği görevleri yerine getirirken halkın bizatihi desteğine gereksinim duymakta, arkasında hissetmek istemektedir. “Kamu yönetiminin ana bileşenlerinden biri olan yerel yönetimlerin halkla olan ilişkileri daha yoğun bir şekildedir” (Tunç, 2016). Belli aralıklarla kentte yaşayan bireylerin yaşam alanlarını ilgilendiren durumlarda karar verme konusunda etkin rol oynama imkânı sağlayan ve kendi kendini yetebilme davranışı olarak tanımlanan yerel katılım ile insanların ortak bir yaşam sürdürdükleri alanlarla ilgili konularda ve kentsel gelişmeyi destekleme konusunda vatandaşlar görüşlerini bildirmektedirler (Kılınç, 2017). Merkezden yönetimin neden olduğu kırtasiyeciliğin artışı, kamu hizmetlerinin dengeli dağılmamasından dolayı adaletsizliklerin yaşanması gibi etmenlerden dolayı toplumda yerel yönetimlere verilen önem artmaktadır. Bu durumda yerel hizmetlere hız kazandırmak ve daha etkin kılmak amacıyla yerel demokrasinin güçlendirilmesi noktasında yerel düzeydeki bireylerin katılım bir araç olarak görülmüştür (Erdoğan, 2019). Yerelde görülen sorunların çözümünde sorumlu olan yerel yönetimler açısından sorunun kaynağına ulaşılması ve buna yönelik çözüm önerilerinin üretilmesi için karar alma süreçlerinde yerel halkın katılımına ihtiyaç duyulmaktadır (Yılmaz vd., 2021).

Yerel yönetimler, yerel anlamda demokrasinin benimsenmesi aynı zamanda gelişmesi açısından önemli oluşumlar olarak görülmektedir. Halka yakın ve halkı doğrudan etkileyen yönetim birimleri olarak, halkın kendi seçtiği yönetim organlarını daha kolay bir şekilde denetleyebilmesi, yine halkı ilgilendiren konularda kolay karar alınabilmesi nedeniyle uygun bir yönetim mekanizması olarak görülmektedir. Hizmetin halk tarafından sahiplenilmesi, korunması amacıyla halkın yönetime katılımının önemi vurgulanmaktadır (Aksu & Kurtuluş, 2011). Yerel demokrasinin daha iyi gerçekleşebilmesi açısından aynı zamanda yerel yönetimlerin etkinliğini ve verimliliğini artırmak amacıyla katılımcı modellerin oluşturulmasına işaret edilmiştir. Son zamanlarda katılımcı demokrasi toplumlarda ön plana çıkmıştır. Katılımcı demokrasilerde bireyler temsili demokrasiye göre daha aktif olmaktadır. Katılımcı demokrasinin gerçekleştirilebilmesinin bazı koşulları mevcuttur. Bu koşulla; iletişim, bilgilendirme ve sivil toplum örgütlenmesidir. Halkın talepleri ve tercihleri konusunda siyasal karar alma mercilerini etkileyebilmek ilk olarak iletişim ile sağlanmaktadır. Halkın tercihlerinin hem oluşması hem de değişmesi bilgilendirme ile doğru orantıya sahip olup halkın doğru bir şekilde bilgilendirilmesi gereklidir. Diğer önemli koşul olan sivil toplum örgütleri, vatandaşlar ile yöneticiler arasında iletişimi sağlayan kuruluşlardır. Bireylerin tercihleri doğrultusunda etkin bir şekilde siyasete katılmasında sivil toplum örgütleri önemli bir araç olarak görülmektedir. Yerel halkın katılımını sağlamak olan katılımcı demokrasiye geçilmesi noktasında hem yöneticilere hem de halka önemli görevler düşmektedir (Görün, 2006).

Yerel katılım hem bireylere hem de yerel yönetimlere bazı faydalar sağlamaktadır. Yerel demokrasinin uygulanması ile alınan kararlar daha kaliteli olmakta ve toplumda uzlaşmayı sağlamaktadır. Alınan kararlar ortak görüşlerini barındırdığı için halkın desteğini de alınmakta ve uygulamaya daha kolay biçimde geçilmektedir. Yerel katılım ile vatandaşlar arası iletişim gelişmekte ve birbirlerinin sorunlarından daha kolay bir şekilde haber alabilmektedirler aynı zamanda bireyler birlikte uyum içerisinde yaşamaktadırlar. Şeffaf ve hesap verilebilir bir karar alma süreci oluşmakta, vatandaşlar ile devlet arasında güven artmaktadır (Akay, 2010; aktaran Erdoğan, 2019). Bu noktada yerel katılım mekanizmalarıyla vatandaşların demokrasiye katılımı sağlanabilmektedir. Dünya genelinde bu mekanizmalar şunlardır; referandum, katılımcı bütçeleme, halkın vetosu, yerel inisiyatif, geri çağırma, kent konseyleri, mahalle meclisleri, meclis toplantılarına katılım ve dilekçe hakkı gibi yerelde katılımı sağlayan mekanizmalardır (Erdoğan, 2019). Yerel katılım tam olarak sağlanamadığında vatandaşlar karar alma süreçlerinde daha pasif kalmakta ve ihtiyaçlar, sorunlar doğru bir şekilde tespit edilmesi zorlaşabilmektedir. Yerel kamu politikalarının da sağlıklı bir şekilde belirlenebilmesi tam anlamıyla gerçekleşmemektedir. Yine halkın katılımının olmaması durumunda politikaların halk tarafından benimsenmesi ve sürdürülebilmesi zor bir hal alabilmektedir (Akay, 2010). Bundan dolayı yapılan politikaların daha etkin olabilmesi için ve toplumda yaşanan problemlerin daha kolay çözülebilmesi için halkın katılımı önemlidir. Yerel katılımı artırabilmek için hem merkezi yönetimi hem de sivil toplum gibi kuruluşların katılımı destekleyici ve artırıcı çalışmalar yürütmesi faydalı olabilir.

4. Yeni Yerel Katılım Yöntemlerinin Değerlendirilmesi

Yerel katılım kavramı da demokrasi kavramı gibi günden güne genişlemektedir. Nitekim literatürde var olan klasik katılım yöntemleri, yeni teknolojik gelişmeler ve demokrasinin sınırlarının zorlanması sürecinden ötürü ikinci plana düşmektedir (Aydın & Duzcu, 2019; Akbıyık & Öztürk, 2013). Bu bağlamda ön plana çıkan birçok örnekten bahsetmek mümkündür. Ancak bir makalenin sınırlılıkları göz önüne alınarak sadece belli başlı örnekler anlatılmıştır. Bu örnekler seçilirken öncü olmaları ve etkilerinin geniş çevrelerce hissedilmesi esas alınmıştır. Nitekim ilk olarak belli başlı bir temsilciden çok bir ekole dönüşmüş olan aykırı bahçecilik ele alınmıştır. Akabinde Banksy örneği ile toplumsal yönlü aktivizmin bir temsilcisi ele alınmıştır. Yine Invader ile de sanatı halka ulaştırmayı hedefleyen sokak sanatının önde gelen temsilcisi üzerinde durulmuştur. Bunlara ek olarak da Türkiye’de sokaklarda aktivist kimliklerinin etkisinin geniş çevrelerle hissedilen TURBO ve Cins üzerinde durulmuştur.

4.1. Aykırı Bahçecilik

Esasında Türkçe çevirisi “Gerilla Bahçeciliği” (Guerrilla Gardening) olan kavram, Aydın (2019a) tarafından bu kavramın taşıdığı olumsuz anlamdan ötürü Aykırı Bahçecilik olarak isimlendirilmiştir. Doğayı kentlere tekrardan kazandırma çabasında olan Gerilla Bahçecilik terk edilmiş ve bozulmuş çevreyi izin almaksızın bireysel ve kolektif çalışmalarla yeniden yeşillendirip kullanılmasını sağlama amacını gütmüştür. Eleştirel bir yaklaşımla mekân düzenlemelerine, metalaşma, kamusal alan kullanımına kendi yorumlarını katarak farkındalık kazandırmıştır (Doğramacı, 2020). Aykırı bahçecilik kavramının tarihte gelişimi 1970’li yıllarla beraber başlamış ve bu kavram New York’ta yaşayan Liz Christy ortaya atmıştır. 1970’lerde New York’un şehir merkezindeki bazı mahallelerinin gözden düşmesiyle orta sınıf zorunlu olarak kentin dışına taşınmıştır. Bu yerlerde yatırımların eksik olmasıyla ortak kullanım alanlarının kalitesi düşmüştür. Bu noktada Christy incelemeler yaparken fark ettiği çöplerde ve etrafta büyüyen domates bitkilerinin tohumlarını alarak hem ortak kullanımı alanlarına hem de özel mülkiyetle kurak ve bakımsız yerlere dağıtmış aynı zamanda yeni ağaçlarda ekmiştir. Christy’nin gösterdiği bu çaba belli bir süre sonra şehirde ciddi anlamda ilgi görmüş ve Manhattan’daki Bowery ve Houston caddelerinin köşesinde bulunan boş arsada zirveyi görmüştür. Yasa dışı olarak başlayan bu eylemler kısa zamanda büyük etkiye ve üne sahip olmuştur. Kendilerine Yeşil Gerillalar adını veren grup, farklı yerlerde de topluluk bahçeleri kurulması için davetler almıştır (guerrillagardening, 2019, aktaran Aydın, 2019a). Liz Christy bu konuda ön plana çıksa da dünya çapında yayılmasında etkili olan kişi olan aynı zamanda Gerilla Bahçıvanlarının ulaşabileceği bir uygulama www.guerrillagardening.org’u kuran Richard Reynolds’dır. Kendisi toprakların yasa dışı ekimi olarak bu konuyu tanımlamıştır (Reynolds 2009, aktaran Aydın, 2019a). İzin istemeden veya bürokrasiyi beklemeden çiçekler, çalılar ve ağaçlar dikmek Gerilla Bahçeciliğinin temelinde yer almaktadır. Bu hareketi savunan Reynolds isteyerek yapılan bahçe işlerini reddedip yasa dışı faaliyetleri odağına almıştır (Lundberg, 2009). Aykırı Bahçıvanlar kentin çorak, çıplak veya yanmış görünen yerlerini güzelleştirmek amacıyla gece yarısı çalışmalar yapmıştır. Aykırı Bahçıvanlar, herhangi bir alanın birine ait olup çirkin bırakılmasını eleştirmişlerdir. Eleştirdikleri diğer bir durum ise yerel yönetim birimlerinin işlerinin geciktirmesinden dolayı devletin çevresel düzenleme için ayırdığı alanların boş kalmasıdır (Aydın, 2019a).

Gelişen dünyada şehirleşmenin artmasıyla özellikle yaşanan çevrenin betonlaşmasıyla yeşil alanların azalması toplumda temiz ve yaşanabilecek yeşil bir çevre isteyen kişileri harekete geçirmiştir. Şehrin kötü görünen pis, bakımsız ve bozuk yerlerini yeniden canlandırma çabası içerisinde olan aykırı bahçıvanlar eleştirel bir bakış açısıyla kentin bakımsız, şehrin estetik görünümü bozan ve doğada uzaklaşan alanlarına yerleştirdikleri tohumlarla yeşillendirerek ve çiçeklerle renklendirerek dikkat çekmişlerdir.

Resim 1. Gerilla Bahçecilik

(Kaynak: <https://peyzax.com/gerilla-bahcecilik-ve-tohum-bombalari/> Erişim Tarihi: 20.05.2022)

4.2. Banksy

Başta İngiltere olmak üzere farklı ülkelerde de yaptığı resimlerle kendinden oldukça söz ettiren Banksy gerilla sanatçısı olarak anılmıştır. Kimliğini gizli tutmuş Banksy ise onun kullandığı takma ismi yani imzası olmuştur. Hakkında tek bilinen İngiliz asıllı olduğudur. Amacı ünlü olmaktan ziyade toplumu etkileyen olaylara karşı insanlara eleştirel mesaj vermektir. 1990'lı yıllardan beri aktif olan hicivli sokak sanatı ve yıkıcı epigramları, kara mizahı kendine özgü bir kalıplama tekniğiyle yapılmış grafiti ile birleştirmektedir. Banksy, sanatını duvarlar ve kendi kendine inşa edilen fiziksel aksesuarlar gibi herkesin görebileceği yüzeylerde sergilemektedir. Çalışmalarının çoğunun geçici sanat olarak sınıflandırılması maksadı bir soruna dikkat çekmek olduğunu göstermektedir. Yaptığı çalışmalarla göz ardı edilen, dikkatleri farklı yöne çekip algıyı yönetenlere direniş göstermiştir diyebiliriz.

Çalışmalarında savaş karşıtlığı, çevreci tutum, hayvan haklarını savunan ve kapitalist düzene karşı birçok mesaj barındırmaktadır (Özen & Eken, 2017). Eserlerinde çocuklar, balonlar, askerler, yaşlılar ve maymunlar gibi imgelere yer vermiştir. Neredeyse herkes tarafından ve en çok bilinen eseri, siyah beyaz bir duvarda yer alan çocuk ve çocuğun elindeki olan kırmızı balonlu resim “Kırmızı Balonlu Kız” olarak anılmaktadır (Özen ve Eken, 2017). Banksy tüm eserlerinde aslında insanlara bir çıkış yolunun her durumda mümkün olduğunu anlatmayı hedeflemiştir. Banksy ve eserlerinin etkisi sadece kendi eser verdiği yerlere değil küresel düzeyde etkiler ortaya çıkarmıştır. Hatta 2010 yılında hayatı, beyaz perdeye aktarılmış, “Çıkışlar Hediyelik Eşya Dükkanından” isimli sinema filmine konu olmuştur.

Resim 2. Banksy

(Kaynak: <http://www.sanatteorisi.net/> Erişim Tarihi: 25.05.2022).

4.3. Invader

Banksy'nin eserlerini hayata geçirmek için yardım istediği Space Invader de sokak sanatı konusunda yapıtlarıyla öne çıkan bir isimdir. 1988 yılından günümüze kadar mozaik piksellerden oluşturduğu karakterleri sokaklarda yer edinmiş ve sokak sanatı ile uğraşan sanatçılara ilham olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Kendini kimliği olmayan sanatçı olarak tanımlamış ve takma ad olarak Invader'ı tercih etmiştir. Amacını kısaca sanatın enstitü ve müze gibi kamusal alanlardan ve duvarların arasından kurtulmasını ve özgürleşmesini sağlamak olduğunu belirtmiştir (Çırak, 2019). Sanatçı çalışmalarını 1979'lu yılların bilgisayar oyunlarının piksellerinden hareketle ve seramik parçalarıyla mozaik biçimde oluşturmuştur. 70'li yılların atari oyunu Space Invaders'dan (Uzay İstilacıları) ismini almıştır. İlk zamanlarda bu oyunun karakterlerinden esinlenmiş daha sonraki zamanlarda kendine özgü karakterler geliştirmiştir. 1998 yılından bu yana Space Invaders projesini geliştiren sanatçı öncelikle Paris olmak üzere dünyanın farklı yerlerindeki kentlere çalışmalarını yerleştirmiştir. Sanatçı siyasal bir amacının olmadığını ancak yaptığı çalışmaların çoğunun yasa dışı olması sebebiyle politik sayıldığını belirtmiştir. Kendinin özgür bir sanatçı olduğunu söyleyen Invader sanatı sokağa çıkararak insanları şaşırtmayı ve onlarda iz bırakmayı sevdiğini de eklemiştir (Gökova, 2020). Modern sokak sanatından önemli bir figür olan Invader altmış beş şehre az sayıda kişinin oluşturduğu sokak sanatçıları grubuyla birlikte istila dalgalarını dağıtmıştır. Dijital teknolojiden esinlenerek eserlerini ortaya çıkaran sanatçı kimliğini gizleyebilmek için kamusal alanda maske takarak aynı zamanda takma ismini kullanarak kendini "Tanımlanamayan Serbest Sanatçı" olarak adlandırmıştır (Graves, 2022). Paris, Londra ve New York gibi dünyanın önemli şehirlerinde sanatını icra eden Invader'ın İstanbul'da da sanatının izlerine rastlamak mümkündür. 2003 yılında bir davet üzerine İstanbul'a gelen Invader piksel şeklindeki çalışmalarından birini Unkapanı'ndaki Bozdoğan Kemer'i'nin bir ayağına yerleştirmiştir (Küçük, 2014).

Resim 3. Invader

(Kaynak: <https://www.space-invaders.com/news/> Erişim Tarihi: 25.05.2022).

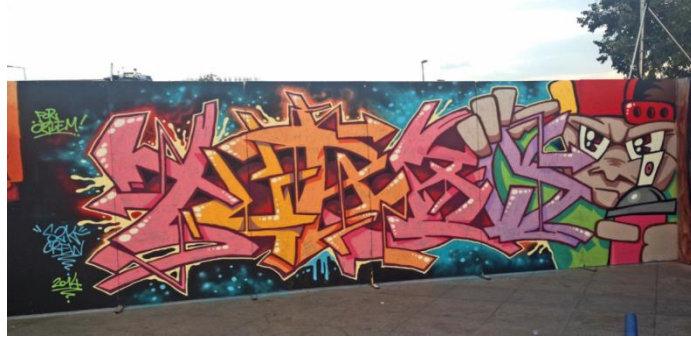
4.4. Tunç Dındaş (TURBO) ve Cins

Türkiye'de sokak sanatı deyince akla ilk olarak Turbo ve Cins gelmektedir. İki sanatçıya geçmeden çok kısa Türkiye'deki sokak sanatına değinmek gerekir. İlk kez 1980'li yıllarda ortaya çıkan grafiti 2010'lu yıllara kadar etkisini tamamen gösterememiştir. Bunun nedenlerinden biri Türkiye'deki uzun yıllar varlığını sürdüren arabesk kültürüdür. Hip Hop kültürüyle çok yakından bağlantılı olan grafiti kozmopolit kentlerde daha yaygındır, Türkiye'de grafitinin ilk temsilcisi Turbo'dur (Çakır, 2015). Tunç Dındaş yani namı değer Turbo grafiti ile 1983 yılında tanışmıştır. Aynı zamanda hip hop kültürünün yayılmasında da büyük rol oynamıştır. Kullandığı takma isim ise izlediği bir filmde geçen bir çocuğun çok güzel dans etmesinden dolayı ona Turbo adını vermesinden etkilenmiş ve kendi de bu adı kullanmıştır (graffinturkey, 2022).

Grafitler gün geçtikçe popüler hale gelmektedir. Türkiye ve Dünya çapında bu sanatın gelişmesinde 1980 yıllarından beri önemli çalışmalar yapan Tunç Dındaş, sokaklara estetik çizimleriyle karşımıza

çıkılmaktadır. Dındaş, herkes tarafından Turbo lakabıyla tanınmıştır (Iybar, 2015). Tunç Dındaş 1984 yılında izlediği “Beat Street” filminde grafitiyle tam anlamıyla tanışmıştır. Sprey boyanın olmadığı zamanlar grafitileri taslak şeklinde yapmıştır. 1985 yılından itibaren ise sokaklara bir şeyler yapmaya başlamıştır (Pashayeva, 2018). Turbo ismini “Break Dance” filminden esinlenerek almıştır. Türkiye’de grafiti sanatının ilk örneklerini veren sanatçı bu alanda çalışmalar yapmadan önce break dance’la uğraşmıştır (graffinturkey, 2022). Türkiye’de ilk grafiti ekibi olarak bilinen “Shot 2 Kill” kısaltması S2K olan ekibi oluşturulmuştur. Aynı zamanda 1997’de “Blue Jean” dergisinde hip-hop sayfaları hazırlamaya başlayarak Tunç Dındaş Türkiye’de grafitinin başlamasında ve yayılmasında etkili olmuştur. Türkiye’de grafiti yaygın olduğu yerler İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Adana ve Eskişehir olarak gözlemlenmiştir (Kaynar, 2021). Hip-hop kültürünü ve grafiti Türkiye’ye tanıtan sanatçı, mesaj verme kaygısından ziyade estetik açıdan göze hoş gelen çizimler yapmayı, sıkıcı şehir hayatına görsel hareket katmayı amaçlamıştır (Iybar, 2015).

Resim 4. Turbo Eser

(Kaynak: <https://mediatrend.mediamarkt.com.tr/graffiti-ve-dijital-sanatlarin-usta-ismi-tunc-turbo-dindas/> Erişim Tarihi: 22.05.2022).

Cins takma adıyla kendini duyuran Çağrı Küçüksayraç, erken yaşta resim sanatına ve grafitiye olan ilgisi eğitim hayatında da bu alana yönelmesinde etken faktör olmuştur. Çalışmalarında hayal gücü başta olmak üzere pop-art akımından da etkilenmiştir (kolekta, 2022). Yaptığı çalışmalarda genellikle grafik bir görsel dil ve birçok teknik kullanmıştır. Kendi içinde evrimleşen formlar oluşturmuş burada ise kendini organik olarak adlandırmıştır bu çalışmalarda öne çıkan figürler et, kemik gibi unsurlar olmakla beraber soyut ve sürrealist hisler sunmayı hedeflemiştir. Sanatçı günümüzde öne çıkan markalarla da iş birliği yapmış reklam çalışmalarında da yer almıştır (bigumigu, 2022). Cins yeteneğini aldığı eğitimlerle pekiştirmiş bir sanatçıdır. Çalışmalarında izlediği çizgi filmlerden pop art ve bunun yanında sürrealizmden de sıkça etkilenmiştir. Cins’in çalıştığı arasında GAP, Converse, Ülker, Turkcell, Filli Boya gibi markalar yer almaktadır ((bigumigu, 2022).

Resim 5.

(Kaynak: <https://www.artfulliving.com.tr/kultur-ve-yasam/aslinda-herkes-kendi-icinde-bir-cins-i-2838> Erişim Tarihi: 25.05.2022).

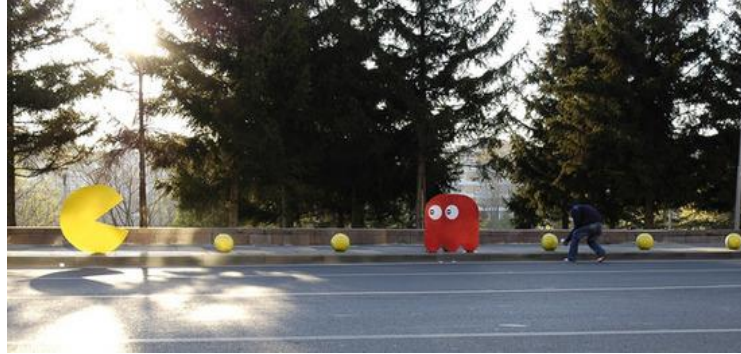
5. Bir Katılım Örneği Olarak KÜF Project

İçinde yaşanılan dünya her geçen gün değişen, gelişen ve küreselleşen bir hal almıştır. Bu değişim ve küreselleşmenin başlıca dayanaklarından biri medyadır. Medyanın temel kaynaklarından en ön plana çıkan ise görsel içeriklerdir (Temel, 2020). Görsel içerikler toplumsal hayatı geçmişe oranla daha çok içermiş ve etkilemiştir ve hatta sosyal ortamın başlıca etkeni haline gelmiştir. Bu sosyal ortamın yansıtılmasını esas alan paylaşımlar bazı aktivistler tarafından farklı açılarda resmedilmiş veya görsel içeriklerle kendini göstermişlerdir (Meriç, 2019). Burada KÜF Project karşımıza çıkmaktadır. Kendilerini “kirlenmenin aksine renklendirme” olarak tanımlayan bu grup ilk olarak Ankara ilinde karşımıza çıkmıştır. Avrupa’da yaygın olarak varlığını gösterirken Türkiye’de halen etkin olarak kullanılmamaktadır. Sokak sanatına yönelmeye başlamalarındaki etkenler ise şöyledir: Türkiye’den Tunç Dindaş (TURBO) ve Cins, İngiltere’den Banksy, İspanya’dan SpY, Fransa’dan invader gibi grafiti sanatçılarıdır (Taş & Taş, 2015). Toplumda farkındalık yaratmaya çalışan KÜF Project grubu, kent hakkı talebi ve kente ilişkin duyulan kaygılarla ilişkili olarak sanat üretmektedir. Hedefleri gündelik hayatta sıradanlığı kırıp, çevresindeki dönüşüme yabancı kalan kent halkının dikkatini çekmek ve harekete geçmesini sağlamak olmuştur (Taş & Taş, 2015). Görüşlerini duvarlara, levhalara, köprü altı gibi şehrin farklı yerlerine yaptıkları resimlerle şehrin insanlarına yansıtmaya çalışmaktadırlar. Şehirlerdeki estetik yoksunluğunu, görsel zevkin zayıflığını eleştiren bir gruptur. Ülkede bir şeylerin değiştirmenin zor olduğu düşüncesinde olan grup en azından insanların bakış açılarını farklı şekilde etkileyebileceklerini düşünmüşlerdir. İlk olarak 2010 yılında resmi bir şehir olan Ankara’nın Gaziosmanpaşa mahallesindeki trafik levhasını farklı bir şekilde düzenleyerek başlamıştır (Yalav, 2017). Gaziosmanpaşa tabelasını 1976 yapımı Türk komedisinden ünlü bir karakter olan Tosun Paşa’ya çevirip ve videosunu sosyal medyada paylaşım isimlerini duyuran KÜF Project grubunun Ankara’da yapmış oldukları diğer temalar ise Pacman, barış, futbol ve sigara olarak adlandırılış sokak çalışmalarınıdır. Ankara’da yapmış oldukları Büyükşehir Küçük 1 TL çalışmaları ile gazetelere, dergilere ve televizyon kanallarına çıkarak seslerini daha büyük bir kesime duyurmuşlardır. Sosyal medyalarını daha fazla kişiye ulaşmak için araç olarak kullanan KÜF Project grubunun son çalışması ise İstanbul’da Sosyal İçici Cemil ile yapmışlardır (Apaydın, 2011).

Ankara’yı seven ve kentin sokaklarında yürüyen insanlara bir şeyler anlatmaya çalışan KÜF Project grubu, gündelik rutine müdahale ederek bireylerin dikkatini çekmeye çalışmışlardır. Örnek olarak; Peace (2010) isimli çalışmalarında Tunalı Hilmi Caddesi’ndeki tabelalara çıkartma yapıştırıp duraklama yapılamaz işaretini barış işaretine dönüştürerek Mavi Marmara baskını ve aynı gün İskenderun’da yaşanan bombalı eylemi kınamışlardır. Daha sonraki günlerde, Türkiye Milli takımının Dünya Kupası’na katılamamasıyla büyük hayal kırıklığını “It’s the Football (2010)” (Bu ifade Türk Futbol Milli Takımı Teknik Direktörü Fatih Terim’in bir basın toplantısında yaptığı İngilizce konuşma hatalarını komedi unsuru olması hasebiyle yapılan bir atıftır) adlı çalışmalarında yansıtmışlardır. Bir cadde boyunca tabelalara takımın forma numaralarını vermişlerdir. KÜF, yaptıkları çalışmalarınıyla şehre otorite tarafından işlenmiş kurallara meydan okumuştur. Kent içerisinde nasıl hareket edilmesi gerektiğini belirleyen kuralların bireylerin davranışlarını yönlendirdiği savunulmuştur. Şehrin içinde bir anda karşılaşılan tabelaların buyruklarına bir süre sonra istemsizce uyulmaktadır. Ancak bu durumun her daim devam edecek anlamına gelmediğini bir direniş sonucunda farkındalığın oluşabileceği düşüncesi hâkim olmuştur. KÜF Project grubunun yapmış olduğu çalışmalar da bu direnişe bir örnek olmuş, kent ortamında işaretlere, bazı engellere müdahale ederek yeniden düzenleyip iktidarın yüklediği anlamın yerine, kendi ironi anlamlarını katıp ve işaretlerin gerçek anlamından uzaklaşmasında etkili olmuşlardır (Taş & Taş, 2015).

Ankara başta olmak üzere farklı şehirleri renklendiren KÜF Project grubunun dikkat çeken çalışmalarına daha ayrıntılı bir şekilde bakıldığında ilk olarak Ankara’nın Kuşulu Park Kavşağındaki Gazi Osman Paşa tabelasının üzerine Tosun Paşa çıkartmasını yapıştırarak projelerini gerçekleştirmişlerdir. Kimliklerini gizlemek açısından çalışmalarını yaparken vatandaşların olmadığı bir saati tercih eden grup tabelaya sanatsal bir kent müdahalesi yaparak esprili bir anlam katmıştır. Görsel anlamda monotonluktan sıkılan gri sokak tabelalarına yaratıcılıklarını kullanarak renkli bir anlam katmışlardır. Sokakta yürüyen her zamanki gibi işlerine yetişmeye çalışan insanların her gün gördükleri tabelanın yerini alan Tosun Paşa tabelasını gördükten sonra yüzlerindeki şaşkın ve gülümseyen bir ifadeyle tabelanın yanına giderek daha yakından inceleyenlerin kimisi cep telefonunu çıkarıp fotoğrafını çekmiş kimisi de sokakta çalışan bir

işçinin elindeki süpürgeyi alıp tabelayı yoklamıştır. Şehrin tekdüze kurallarına farklı anlam katan grup insanların dikkatini çekmeyi başarmıştır (KÜF Project: Kirlenmenin aksine yenilenmek, 2011). Sanatı sokağa taşıyan kent sanatçılarının diğer çalışması kaldırım toplarıyla yaptıkları Pacman projesi olmuştur. Atari oyunundan esinlenerek yaptıkları çalışmada Pacman'ın maketini yapıp daha sonra arabaların yol kenarına park etmesini engelleyen topları sarı renge boyamışlardır. Yaptıkları maket kaldırım kenarındaki topları yutarak ortadan kaldırdığı esprili bir çalışma olmuştur. Burada Belediyesi tarafından yol kenarının ücretli otopark olarak işletildiği bir şehirde araçların kaldırım edilmesini engellemek amacıyla konulan mantarların işlevi sorgulanmıştır. KÜF Project grubunun diğer bir çalışması Büyükşehir Küçük 1 TL yine kendilerinden söz ettirmişlerdir. Ankara'da Kuşulu alt geçidinin üzerindeki Büyükşehir Belediyesi yazısının ortasına pisuar maketini, Belediye yazısının üzerine ise Küçük 1 TL yazısını yapıp yerleştirmişlerdir. Alt geçitteki fayansların rengine ve tasarımına yönelik kentteki estetik anlayışına karşı eleştirel bakış açısıyla farklı bir görsel oluşturmuşlardır (KÜF Project: Kirlenmenin aksine yenilenmek, 2011). Aynı zamanda bu çalışmanın videosuyla birlikte yayılan metin de kentin farklı yapılarına yönelik eleştirel düşüncelerinin yansıması olmuştur: “Bi pisuarı eksik Kuşulu alt geçidi. İşe bak! Kalitesiz, çirkin 3. Dünya fiskiyeleri. İşe bak! Zincirle çevrilmiş, yaya trafiğine kapatılmış meydanlar. İşe bak! Açık hava otoparkına çevrilen Tunalı Hilmi Caddesi, yoktan var edilen sektörler, rantlar. İşe bak! En yakın şehir merkezine 20 Km uzaklıkta bulunan parklar, bahçeler. İşe bak! Büyüdüğümüz kaldırımaların yerini alan, sıradan, zevksiz alışveriş merkezleri. İşe bak! Her seçim öncesi telaşla kurulmuş hayallerin ürünü projeler, asla gerçekleşmeyeceği bilinen fantastik vaatler. İşe bak! Fahiş kararla satılan belediye hizmetleri, işlevsiz demir yığınları. İşe bak! Hafızasını kaybetmiş, ruhunu yitirmiş kent. Ve karşınızda Avrupa Konseyi ödüllü şehir (!), Ankara. İşe bak! İşe!” (KÜF Project: Kirlenmenin aksine yenilenmek, 2011). KÜF grubu çalışmalarını başka şehirlere de taşıyarak farklı yerlerde de seslerini duyurmaya çalışmıştır. Bir çalışmalarını da Konya'da gerçekleştirmişlerdir. KÜF Projecte ait olduğu kesin olarak bilinmeyen “I Love You Konya” adlı çalışmada Şeb-i Arus törenlerinden önce yine insanların olmadığı bir sokakta evin duvarına çizdikleri semazen figürüyle dikkat çekmiştir (konyayenigun, 2022). Şehirdeki unsurların estetik açıdan yoksun olduğunu hem çektikleri videolarla hem de bu metinle kendilerince anlatmaya çalışmışlardır. KÜF grubu insanların işlerine ve evlerine giderken veya herhangi bir yerlere yetişmeye çalışırken sadece yere bakarak yürümelerindense insanların etrafına bakmasını sağlayarak farkındalık oluşturmak istemişlerdir.

Resim 6. KÜF Project Pacman

(Kaynak: <http://bilgylaboratory.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 25.05.2022).

Resim 7. KÜF Project Tosun Paşa

(Kaynak: <https://www.pinterest.co.uk/pin/> Erişim Tarihi: 25.05.2022).

Resim 8. KÜF Project Pisuar

(Kaynak: <https://yesilgazete.org/> Erişim Tarihi: 25.05.2022).

Resim 9. KÜF Project I Love Konya

(Kaynak: <https://www.behance.net/> Erişim Tarihi: 25.05.2022)

6. Sonuç ve Değerlendirme

İnsan, yaşadığı kentin bir parçası veya bileşeni olduğunu o kentle ilgili doğrudan veya dolaylı olarak yaptığı katkılarla ortaya koyar. Ayrıca yaşanan mekânların oluşturulması veya inşası sürecinde sadece algıladıkları şeyler üzerinden değil aynı zamanda hissettikleri üzerinden de bir süreç yürütürler. Ancak

bugünkü statik yapı yüzünden gündelik yaşamsal koşulları kolaylamak adına farklı bir durum inşa edilmeye çalışılmaktadır (Dönmez Aydın, 2022). Bu noktada günümüz dünyasında elbette yerel demokrasi kavramı ön plana çıkartılmaktadır. İnsanlar yaşadığı yerde bir sorun veya durum ile karşı karşıya kaldıklarında buna duyarsız kalmak istemiyorsa (ki bu da bir tercihtir ve dolaylı ve dolaysız etkileri vardır) harekete geçmek için kendilerine yollar ararlar. Dolayısıyla yerel siyaset alanının ve onun en önemli aktörü olan yerel yönetimlerin kolay ulaşılır ve kolay cevap veren kurumlar olması önem arz etmektedir. Bunun da temel dinamiği iyi işleyen yerel demokrasiden geçer. Yerel demokrasinin sağlığı yerel katılımın işleyişinin de iyi olması manasına gelir. Bu yüzden yerel katılım kavramının geliştirilmesi sorunların daha çabuk çözülmesi veya sorun oluşturacak etkenlerin hiç oluşmamasının yolunu açar. Siyasal katılım kavramının bir alt şubesi şeklinde kendini gösteren yerel katılım kavramı, demokrasi ve siyasal katılım kavramlarının yaşadığı değişimlerden etkilenerek alanını günden güne genişletmiş ve yöntemleri de çeşitlenmiştir.

Yerel katılım yöntemlerinin yaşadığı değişim belli noktalarda ulusal veya uluslararası düzeylere örnek olacak şekilde değişime uğramıştır. Bu noktada ortaya yeni yerel katılım yöntemleri çıkmaktadır. Bunlara bakıldığında ise ön plana ilk çıkan Aykırı Bahçecilik'tir (Gerilla Gardening). Bu kavram en basit söylemle; bozulan çevreyi iyileştirmek maksadını taşıyan aktivistlerin yapmış oldukları eylemleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Nitekim New York'ta ortaya çıkan bu kavramın temelinde doğadan kopan kente karşı inşa edilmiş eleştirel söylem vardır. Amaçları, kenti yeniden canlandırmaktır. Bu durumun legal veya illegal olması onlar için önem arz etmemektedir. Aykırı Bahçecilikle oluşan Aykırı bahçıvanların kentin farklı yerlerine tohumlar yerleştirerek başlattığı bu hareket dünyada yankı uyandırmıştır. Bir gerilla sanatçısı olarak adlandırılan Banksy ise toplumsal ve kentsel sorunlara yaptığı resimlerle tepki göstermiştir. Banksy, kentin mekânlarını kullanarak içinde zarar teşkil etmeyen bir illegalite ile belli sorunlara kendince tepki koymuştur. Bir diğer sanatçı ise Invader'dir. Onun ise amacı sanatın özgürleşmesi ve kısıtlamalarla belli yerlere hapsedilen sanatın topluma ulaşmasıdır. Banksy kadar toplumsal yaralara değinmese de yaptığı çalışmalarla oldukça ün kazanmıştır. Türkiye'de ise yerel katılım örneği, KÜF Project olarak kendini gösteren bu grup yaptıkları çalışmaları; "kirlenmenin aksine renklendirmek" olarak nitelendirmişlerdir. Ankara'da oluşan KÜF Project daha sonra İstanbul başta olmak üzere diğer kentlerde de çalışmalar yapmıştır. İnsanlara farkındalık oluşturmaya çalışmışlar, çoğu zaman bunu mizahla birleştirmişlerdir, sırf bu yüzden kentteki otorite kurallarına meydan okumuşlardır. Sadece kentin estetikten uzaklaşması değil bunun yanında dünyada var olan sorunlara tepki çekmişlerdir. Yaptıkları çalışmalar bir direniş ve farkındalık göstergesidir. Ayrıca Konya'daki yaptıkları "I Love You Konya" eylemi KÜF Project'e ait olup olmadığı bilinmemekle beraber KÜF'e mal edilmesi onların Türkiye'de yansıttıkları etkiyi göstermektedir. Yapanın KÜF Project olup olmaması bağlamında değerlendirildiğinde yerel katılımın cesaretlendirici unsurlarının diğer insanlara ilham kaynağı olduğunu göstermektedir. Birey-devlet ilişkisinde bireye yüklenen sınırları aşındırma vazifesinin bir yansıması olarak değerlendirilebilecek bu katılım yolu, içinde bir illegalite barındırmak ile beraber, şiddetin hiçbir çeşidine başvurmaması noktasında masum kalabilmektedir. Bu bağlamda görünürlük merkezli yapılan bu tarz katılım yolları demokrasinin genişlemesine imkân tanımaktadır.

7. Extended Abstract

Local participation is a concept for indispensable for today's democracy. In this context, the local is the place where democracy comes to life. Individuals give life to the arena of democracy with the communication they establish. The diversification of communication ways together with the recent technological developments has diversified the participation of people in politics. This diversification has increased the interest of individuals in the political arena. With this increase in interest, new and contradictory methods have emerged. These methods, which attract the attention of the public all over the world, basically apply methods that are interesting and aim to catch the attention.

The concept of local participation is included in the concept of political participation. Local participation benefits both individuals and local governments. Therefore, the development of the concept of local participation is important in order to solve the problems more quickly or to avoid the problems that will cause problems at all. Local participation methods, like everything else, have changed over time. When we look at the new local participation methods, Anomalous Gardening (Guerrilla Gardening)

comes to the fore. This concept is in the simplest terms; to improve the degraded environment. This concept, which emerged in New York, is based on critical discourse. The biggest criticism is made to the managers. Their aim is to revitalize the city; it doesn't matter to them whether this situation is legal or illegal. This movement, which was started by the Anomalous Gardeners by planting seeds in different parts of the city, created with the Anomalous Gardening had a repercussion in the world. Another resonant factor is an artist rather than a concept. Known as a guerrilla artist, Banksy reacted to social problems with his paintings. A world-class artist, Banksy has existed wherever there is a wound, wherever there is an injustice. Another artist is Invader. His aim is the emancipation of art. Although he does not address social wounds as much as Banksy, he has gained quite a reputation for his work. In Turkey, this group, which manifests itself as an example of local participation, KÜF (Mold) Project; They described it as "coloring as opposed to contamination". KÜF Project, which was formed in Ankara, later worked in other cities, especially in Istanbul. They tried to raise awareness of people, often combining it with humor, just because of this they challenged the rules of authority in the city. Not only did the city move away from aesthetics, but they also reacted to the problems that exist in the world. Their work is a sign of resistance and awareness. In addition, although it is not known whether the I Love You Konya action they carried out in Konya belongs to the KÜF Project, its being attributed to KÜF shows the effect they have in Turkey. When evaluated in the context of whether it is a KÜF Project or not, it shows that the encouraging elements of local participation are a source of inspiration for other people. This way of participation, which can be considered as a reflection of the duty to erode the borders imposed on the individual in the individual-state relationship, can remain innocent in terms of not resorting to any form of violence, although it contains an illegality. In this context, such ways of participation based on visibility allow for the expansion of democracy.

In this study, "KÜF Project", which is an outlier method, is discussed. The main purpose of the study is to deal with the KÜF Project, which is an unconventional way of local participation in Turkey. In order to achieve this aim, domestic and foreign sources, newspaper news and videos were used, based on the literature review, by taking national and international examples into the center. As a matter of fact, the connection of KÜF Project with similar world examples has been tried to be revealed.

Keywords: Local Participation, Local Democracy, Anomalous Ways of Participation, KÜF Project.

Araştırmacıların Katkı Oran Beyanı / Contribution of Authors

Yazarların çalışmadaki katkı oranları Abdullah AYDIN %33,4/ Mine MAVİLİ %33,3/ Büşra Nur ÇAĞIN %33,3 şeklindedir.

The authors' contribution rates in the study are Abdullah AYDIN %33,4/ Mine MAVİLİ %33,3/ Büşra Nur ÇAĞIN %33,3 form.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.

Kaynakça

- “I Love You Konya” (2016). <https://www.konyayenigun.com/video-haberler/i-love-you-konya-h113893.html> (Erişim Tarihi: 21.05.2022). adresinden alınmıştır.
- Akbıyık, N. & Öztürk, M. (2013), Sivil Toplum ve Sosyal Medya Perspektifinde Arap Baharı ve Wall Street’i İşgal Et Eylemleri, 1003-1027, <http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1427/file/NihatAkbıyıkMusaOztUrk.pdf>, (Erişim: 08.05.2023) adresinden alınmıştır.
- Akıncı, A. & Eriş, V. (2019). 21. Yüzyıl Demokrasilerinde Siyasal Katılım ve Türkiye. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2) , 35-55.
- Akıncı, B. (2019). Presidential Government System Model in Local Governments: Case of Gaziantep Metropolitan Municipality, *Innovative Approaches in Social, Human and Administrative Sciences*, Ed. H. Hale Künüçen, Xatire Quliyeva, Yılmaz Seçgin, Ekin Publishing House, Bursa.
- Akıncı, S. (2014). Siyasal katılım düzeyleri üzerine bir inceleme. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38.
- Aksu, H. & Kurtuluş, H. (2011). Yerel temsil ve katılım açısından Sivas belediye meclisi, *Türk İdare Dergisi*, 470, 130.
- Apaydın, B. (2011). KÜF Project: Eyleme Dönüşmeyen 149 Karakterin Değeri Yoktur, <https://sosyalmedya.co/kuf-project-roportaj/> (Erişim Tarihi: 27.02.2022). adresinden alınmıştır.
- Aslan, M. & Kaya, G. (2004). 1980 sonrası Türkiye’de siyasal katılımı sivil toplum kuruluşları. *C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 216-217.
- Atabey, G. ve Hasta, D. (2018). Siyasal katılım, siyasal yeterlilik ve toplumsal cinsiyet. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 6(3), 487.
- Aydın, A. (2019a). Bir yerel katılım yolu olarak aykırı bahçecilik, *İdealkent Dergisi*, 27(10), 721-722.
- Aydın, A. (2019b). Olumlu ve olumsuz manası ile siyasal katılım türlerinin incelenmesi. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 2119-2138. DOI: 10.26466/opus.509050.
- Aydın, A. & Duzcu, M. (2019). “Arap Baharı sonrası sosyal medya”, Battır, O. ve Özşahin, M. C. (ed.), *Arap Baharı Sonrası Ortadoğu Kuram ve Siyaset*, Nobel, s. 57-73.
- Belli, A. & Aydın, A. (2012). Yerel demokrasi ve katılım: Kahramanmaraş ve Hatay illerinin karşılaştırılması. *II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu Bildirileri içinde* (s. 136-147), Kahramanmaraş, KSÜ Yayınları.
- Belli, A. & Aydın, A. (2016). 6360 sayılı yasa ile kapatılan belde belediyelerinin hizmette etkinlik ve verimlilik temsil sorunsalı üzerine bir alan araştırması: Önsen belediyesi örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (43), 1698-1713.
- Büyüktosunoğlu, T. (2013). *Selçuk ve Dicle üniversitesi öğrencilerinin siyasal katılma davranışları üzerine uygulamalı bir çalışma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Cins (2020). <https://www.kolekta.com.tr/sanaticilar/cins/> (Erişim Tarihi: 24.05.2022). adresinden alınmıştır.
- Çakır, M. (2015). *Türkiye’de graffiti ve sokak sanatı* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çırak, E. (2015). Pikselleri İle Sokakları Sanat Eserine Çeviren Sıra dışı Sanatçı Space Invader, <https://listelist.com/sokak-sanatcisi-invader/> (Erişim Tarihi: 23.05.2022). adresinden alınmıştır.
- Doğramacı, N. (2020). Gerilla Bahçecilik ve Tohum Bombaları, <https://peyax.com/gerilla-bahcecilik-ve-tohum-bombalari/> (Erişim Tarihi: 20.05.2022). adresinden alınmıştır.
- Dönmez Aydın, H. (2022), Şehir ve Estetik İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme, *Route Educational & Social Science Journal*, 9(6), 318-325.
- Duvar Sayfalarıyla Graffiti Kitabı (2020). <https://bigumigu.com/haber/duvardan-sayfalarda-turbo-nun-graffitileri/> (Erişim Tarihi: 24.05.2022). adresinden alınmıştır
- Erdoğan, O. (2019). Yerel yönetimlerde katılımcı mekanizmalar ve Trabzon büyükşehir belediyesi örneği. *BEÜ İBFF AİD*, 4(2), 296-308.
- Eren, V. & Aydın, A. (2014). Sosyal Medyanın Kamuoyu Oluşturmadaki Rolü ve Muhtemel Riskler. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014 (3) , s. 197-205.

Geray, C. (2005). Yerel Demokrasi, Özerklik ve Halk katılımı, <https://www.ekodialog.com/Makaleler/yerel-demokrasi-ozerklik-halk-katilimi.html> (Erişim Tarihi: 11.02.2022). adresinden alınmıştır.

Gökova, H. (2020). Sokak sanatında üsluba dayalı yorumlar ve muhalif boyut, *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, 23, 101-102.

Görün, M. (2006). Yerel demokrasi ve katılım: İzmir, Konya ve Ağrı il genel meclis üyeleri üzerinden bir araştırma, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 166-170.

Graves, C. (2022). Sokak Sanatçısı Invader Hakkında Bilmeniz Gereken Her şey, <https://tr.yourtripagent.com/everything-you-need-to-know-about-street-artist-invader-9725> (Erişim Tarihi: 23.05.2022). adresinden alınmıştır.

Iybar, B. (2015). Kenti Boyayan Adam Tunç “Turbo” Dindaş, <https://mediatrend.mediamarkt.com.tr/graffiti-ve-dijital-sanatlarin-usta-ismi-tunc-turbo-dindas/> (Erişim Tarihi: 24.05.2022). adresinden alınmıştır.

Kaya, M. (2004). *Siyasal katılım: Zeytinburnu örneği* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kaynar, G. (2021). *Eskişehir'deki Grafiti ve Duvar Resmi Örneklerine Yönelik Fenomenolojik Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Kılınç, A. (2017). Yerel ölçekte siyasal katılım ve temsiliyet açısından Adana kent konseyi, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 99.

Küçük, C. (2014). Sanat İstanbul duvarlarının üstünde, <https://www.aksam.com.tr/trend/sanat-istanbul-duvarlarinin-ustunde/haber-301002> (Erişim Tarihi: 23.05.2022). adresinden alınmıştır.

Küçükşen, M. & Yaman, M. (2018). Yerel yönetimlerin demokratikleşmesi açısından yerel katılımın incelenmesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 250.

KÜF Project: Kirlenmenin Aksine Yenilenmek (2011). <http://bilgilaboratory.blogspot.com/2012/05/kuf-project-kirletmenin-aksine.html> (Erişim Tarihi: 28.02.2022). adresinden alınmıştır.

Lundberg, J. (2009). Guerrilla gardening gets going. <https://www.culturechange.org/cms/content/view/496/65/> (Erişim Tarihi: 08.05.2022). adresinden alınmıştır.

Maruf, M. & Gündoğmuş, B. (2021). *Kamu Çalışanlarında İş Tatmini Üzerine Bir Analiz*, Ekin Yayınları, Bursa.

Mecek, M. (2018). Siyasette kadın adayların temsil oranı: 2009–2014 mahalli seçimleri üzerinden demografik bir inceleme, *Kent Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar ve Etkin Belediyecilik Uygulamaları* (Ed. M. Mecek, B. Parlak, E. Atasoy), Nobel Yayınları, Ankara, 1586-1603.

Mecek, M. & Yılmaz, V. (2021). Postmodern kamu yönetimi ekseninde yerel yönetim ve katılım, *Postmodern Kamu Yönetimi* (Ed. B. Parlak, K. C. Doğan), Nobel Yayınları, Ankara, 231-273.

Meriç, Ö. (2019). Yeni Medya, Görsel Metinler ve Aktivizm. <https://www.academia.edu/> (Erişim tarihi: 25.05.2022).

Önder, Ö. (2013). Yerelleşme ve yerel demokrasinin güçlendirilmesi bağlamında yerel katılım, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(10), 315-323.

Özen, B. & Eken, G. (2017). Sokak Sanatının Gizli Sanatçısı, Banksy, *Art-Sanat Dergisi*, 8, 501-503.

Seçkiner-Bingöl, E. (2021). Akıllı şehir projelerine vatandaş katılımı: İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(4), 1251-1275.

Taş İ. E. & Çiçek, Y. (2017). Belediye Meclis Üyelerinin Temsil ve Katılım Açısından Kent Konseyi Algısı: GAP Bölgesi Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 48, Haziran 2017, s. 259-290.

Taş, O. & Taş, T. (2015). Ankara'da Sokak sanatı: kent hakkı, protesto ve direniş, *Mülkiye Dergisi*, 39(2), 103-104.

Telsaç, C. & Yılmaz, V. (2021). Yerel yönetimler ve katılım, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(40), 248-251.

Temel, F. (2020). Genç Nüfusun Seçim Dönemlerinde Medya Kullanımı: Türkiye 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 989-1010.

Tunç “Turbo” Dındaş Kimdir? (2018). <http://graffinturkey.blogspot.com/2018/02/tunc-turbo-dindas-kimdir.html> (Erişim Tarihi: 24.05.2022). adresinden alınmıştır.

Tunç, A. (2016). Yerel Yönetimlerde Halkla İlişkiler Uygulamaları Kilis Belediyesi Örneği, *Kabramanmaraş Sütlüçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 77-88.

Tunç, A.; Belli A.; Özdemir F. & Göksel F. (2018). Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı Bağlamında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, *VII. Uluslararası Sempozyum İdealden Gerçeğe Toplum, Siyaset ve Ekonomi* içinde (s. 74-81), BİLSAM Yayınları.

Türkmenoğlu, A. T. (2021). İletişim Çalışmalarında Medya Etnografisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 24 (1), 209-216.

Türkmenoğlu, A. T. & Satır, M. E. (2020) Meydanlardan Hashtag'lere; Toplumsal Hareketlerin yeni Görünümlerine Yönelik Bir Değerlendirme, *Yeni Medya Yeni Mekân Yeni Mesaj*, (Ed. O. Önürmen), Palet Yayınları, Konya, 50-65.

Yalav, F. (2017). Ankara's Guerilla Street Art Collective: The KÜF Project, <https://theculturetrip.com/europe/turkey/articles/ankaras-guerilla-street-art-collective-kuf-project/> (Erişim Tarihi: 21.05.2022). adresinden alınmıştır.

Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2019-2021). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_YerelYonetimler.pdf (Erişim Tarihi: 11.02.2022). adresinden alınmıştır.

Yılmaz, V., Günay, M. C. & Belli, A. (2021). Malatya Kent Konseyinin Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi, *Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 8(73), 2297-2306.

Yılmaz, V. & Mecek, M. (2021). Kavram ve kuramsal açıdan türkiye'de dijital kamu yönetimi ve dönüşümü”, *Kamu Yönetiminde Değişim Olgusu: Global Trendler ve Yeni Paradigmalar* (Ed. B. Akıncı), Nobel Yayınları, Ankara, 103-138.

Yılmaz, V. & Telsaç, C. (2021). Yerel yönetimler ve katılım, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(40), 235-254.